

INFORME 2017

CENTRE D'INTERNAMENT

D'ESTRANGERS (CIE)

ZONA FRANCA

INTERNAMIENTO DE EXTRANJEROS BARCELONA

Equip del projecte durant el 2017

Irina Arsova, Sebastian Azócar, Pablo Bernal, Mireia Bofill, Susanna Bosch, Ramon Centellas, Jocelyne Dejoux, Miguel de Medrano, María del Carmen de la Fuente, Luis Fernández , Inés Gesa, Juan Carlos Gutiérrez, Juan Miguel Huertas, Victoria Juncadella, Rosa Llorens, Victoria Macia, Montse Prats i Sara Tolotti

Coordinadora: Margarita García O'Meany

Suport Jurídic: José Javier Ordóñez

Revisió i edició text Informe: Laia Corbella i Santi Torres

Disseny coberta: Arantza Cadenas

Amb el suport de:

Migra Studium forma part de la xarxa:

ÍNDEX

Presentació

1. Perfil de les persones visitades	5
2. Procediments de detenció i motiu d'internament al CIE	9
3. Persones en situacions de vulnerabilitat i risc	14
4. Condicions materials i exercici de drets al CIE	26
• Els drets de les persones internades al CIE	
• Dret a la traducció i a disposar d'intèrprets	
• Dret a la comunicació	
• Dret a la integritat física, psíquica i moral	
• Dret a la tutela judicial i a un procés amb totes les garanties	
• Dret a la salut	
• Dret a l'assistència social	
5. Protestes desesperades de persones desesperades	37

Conclusions

Presentació

Aquest és el tercer informe sobre la situació del CIE de la Zona Franca que elaborem des de la Fundació Migra Studium. Tot el que hi trobareu és fruit del treball de l'equip de voluntaris i voluntàries que setmana rere setmana intenta portar una mica d'esperança i escalfor a les persones que hi estan internades.

Una tasca d'acompanyament personal que no oblida, però, fer seguiment, valoració i fiscalització tant de les seves condicions de vida com de la situació dels seus drets, en situació de fragilitat i vulnerabilitat des del mateix moment de la privació de llibertat. Considerem en aquest sentit que les visites i l'acompanyament contribueixen d'alguna manera a reduir el risc de vulneració d'aquests drets i a una major transparència i responsabilitat que n'assegurin el compliment.

Aquesta tasca de fiscalització és obligada per la mateixa naturalesa dels CIEs i de l'internament. L'estada en un Centre d'Internament d'Estrangers és definida com una privació de llibertat de mitjana durada¹. I si bé és cert que l'Estat té dret a controlar l'entrada i permanència d'estrangers al seu territori, aquest control s'ha d'exercir respectant els estàndards del dret internacional, especialment pel que fa al cas de les persones refugiades i a la protecció dels drets humans, així com el compliment de l'ordenament jurídic europeu i del mateix ordenament intern espanyol.

En l'actualitat, l'abús de l'internament per raons migratòries representa un desafiament als drets humans no només a Espanya sinó a tot el món. **En el dret internacional només es contempla aquest internament quan és necessari, raonable i proporcional per aconseguir un fi legítim i solament després que altres alternatives, menys coercitives, s'hagin considerat inadequades per a determinats casos individuals.** Per tant, l'Estat ha de complir amb les importants salvaguardes que preveu el dret internacional davant qualsevol privació de llibertat.

Abans de passar a descriure les dades, voldríem, però, aclarir un seguit de punts que creiem importants:

- 1.- Les dades presentades fan referència **a les persones visitades pels voluntaris/es de Migra Studium, no a la totalitat dels detinguts al CIE.**
- 2.- Les dades que es presenten en aquest informe no pretenen tenir un valor representatiu respecte del conjunt de població estrangera internada al CIE de

¹ Així ho reconeix el Defensor del Pueblo en l'informe anual 2016 del Mecanismo Nacional de Prevención de la Tortura. Allà es classifiquen les privacions de llibertat en tres tipus segons la seva durada: curta (en comissaries i altres llocs de detenció fins a les 72 hores); mitjana (als CIEs) i llarga (als centres penitenciaris i centres de reforma de menors). Podeu trobar l'informe a:

https://www.defensordelpueblo.es/wp-content/uploads/2017/04/Informe_Anual_MNP_2016.pdf

Zona Franca. Les persones visitades són una mostra reduïda, una mostra que no se selecciona amb criteris estadístics. No per això creiem, però, que deixin de tenir valor.

- 3.- El període en el qual s'han realitzat les visites durant el 2017 és de gener a juliol i de setembre a desembre.
- 4.- Per elaborar l'informe s'han aplicat, en la mesura de les nostres possibilitats, els principis i la metodologia suggerits per l'ACNUR, l'Associació per a la Prevenció de la tortura (APT) i la Coalició Internacional contra la Detenció (IDC).

1. Perfil de les persones visitades

Segons les dades de què disposem, durant el 2017 haurien passat pel CIE de Zona Franca unes 1.820 persones, en la seva totalitat homes (recordem que al CIE de la Zona Franca no s'hi internen dones i que quan aquestes són detingudes a Catalunya es traslladen a altres CIEs). D'aquestes persones, l'equip de voluntaris i voluntàries de Migra Studium n'ha acompanyades 208 (11,43% del total), i ha arribat a realitzar fins a 624 visites.

Taula 1: Evolució de la demanda (peticions de visita)

	<i>Any 2015</i>	<i>Any 2016</i>	<i>Any 2017</i>
	<i>(10 mesos)</i>	<i>(4 mesos)</i>	<i>(12 mesos)</i>
Persones internades	738	640	1.820*
Demandes rebudes	232	313	367
Demandes ateses	172	146	208
Demandes sense atendre	60	167	159

* Dada aproximada a partir de l'últim número d'intern de la persona que va sol·licitar ser visitada.

Si comparem el nombre d'internaments amb els anys anteriors, es pot veure un increment notable. En relació al 2015, any en què el CIE va estar obert durant un temps semblant al del 2017, l'increment del nombre d'interns va ser d'un 246,61%.

També ha augmentat el nombre de visites i el percentatge de resposta a les demandes rebudes (56,68% el 2017 i 46,65% el 2016). Però volem assenyalar també que un total de 159 persones, tot i sol·licitar ser ateses per Migra Studium, no es trobaven al CIE en el moment de ser visitades. Desconeixem si van ser posades en llibertat, expulsades o bé traslladades a programes d'acollida d'entitats no lucratives.

Països d'origen

Les persones visitades provenien d'aquests països:

Taula 2: Països de procedència

PAÍS	Persones
Albània	2
Algèria	75
Bolívia	2
Bulgària	1

Camerun	6
Colòmbia	6
Congo, República Democràtica del	2
Costa d'Ivori	4
Marroc	50
El Salvador	1
Equador	1
Gàmbia	4
Geòrgia	1
Ghana	1
Guatemala	1
Guinea Bissau	2
Guinea Conakry	20
Hondures	1
Índia	1
Mali	1
Mauritània	2
Nigèria	2
Pakistan	2
Palestina, Estat de	3
Perú	2
República Dominicana	2
Romania	3
Senegal	2
Sèrbia	1
Sierra Leone	1

Xile	3
Xina	3
	208

Com es pot veure en la taula, segueix sent una constant una major presència de persones del Magrib, procedents d'Algèria i el Marroc.

En segon lloc trobem les persones procedents de països subsaharians. Atès que amb alguns d'aquests països no hi ha acord de repatriació i en d'altres aquest acord no es compleix, els interns passen poc temps al CIE i són derivats a programes d'acollida d'entitats no lucratives.

Taula 3: Regions de procedència

Regió	Persones	%
Europa de l'Est	8	3,85%
Magrib	125	60,10%
Amèrica Llatina	19	9,13%
Àfrica Subsahariana	47	22,60%
Àsia	6	2,88%
Orient Mitjà	3	1,44%
Totals	208	100,00%

Edat

Per segon any consecutiu, ens trobem amb un elevat nombre de persones que declaren ser menors d'edat:

- Del total de persones que van sol·licitar ser visitades, **71 van manifestar en la seva demanda que eren menors d'edat.**
- D'aquestes 71 persones **se'n van visitar 44**, que van reiterar al voluntari/a de Migra Studium que eren menors.

- Al llarg del 2017, hem tingut coneixement que 3 persones van ser **efectivament** reconegudes com a menors d'edat.

És rellevant remarcar que el nombre d'acompanyaments a persones que deien que eren menors ha augmentat respecte a l'any anterior. Si el 2016 en vam acompanyar 23, cosa que representava un 15,75% de les persones visitades, el 2017 la quantitat gairebé s'ha duplicat en nombres absoluts, ja que, com hem dit, han estat 44 (un 21,15% de les visites realitzades).

La resta d'interns eren principalment persones joves: el 56,25% manifestaven tenir edats entre els 18 i els 35 anys.

Taula 4: Edat declarada

Franja d'edat	Persones	%
Menors de 18	44	21,15%
de 18 a 25	53	25,48%
de 26 a 30	40	19,23%
de 31 a 35	24	11,54%
de 36 a 40	13	6,25%
de 41 a 50	9	4,33%
de 51 a 60	6	2,89%
Majors de 60	2	0,96%
N/S	17	8,17%
Total	208	100%

2. Procediments de detenció i motiu de l'internament al CIE

L'internament és definit en la legislació europea i espanyola com una mesura instrumental de les sancions d'expulsió i devolució. En altres paraules, és un mitjà per fer efectiva l'expulsió o la devolució. En aquest sentit, les persones privades de llibertat als CIEs poden ser-hi per l'aplicació de mesures sancionadores a nivell administratiu o a nivell penal:

- **Procediments sancionadors administratius:** les expulsions, les devolucions i els internaments són adoptats en resposta a infraccions i altres causes administratives previstes en la Llei Orgànica 4/2000 de drets i llibertats dels ciutadans estrangers a Espanya i la seva integració social (en endavant LOEs).
- **Procediments penals:** les expulsions i els internaments els ordena un òrgan judicial dins d'un procés penal i com a forma de substituir totalment o parcial l'execució d'una pena de presó (art. 89 del Codi Penal).

En funció de quin hagi estat el motiu d'internament tenim les següents dades:

Taula 5: Motius d'internament²

	Casos	%
Devolució (persones nouvingudes)	90	43,27%
Expedient administratiu d'expulsió iniciat per estada irregular	20	9,61%
Expulsió judicial (substitució de condemna penal per expulsió)	3	1,44%
Ordre prèvia d'expulsió administrativa per estada irregular	48	23,08%
Devolució per trencament de prohibició d'entrada	22	10,58%
Expulsió que anul·la la residència legal	9	4,33%
D'altres	4	1,92%
N/S	12	5,77%
Total	208	100,00%

² La següent tipologia dels motius d'internament no és més que l'esquematzació dels procediments legals previstos a la LOEs, el Reglament d'Estrangeria i el Codi Penal.

a) Devolució

El principal motiu d'internament de les persones visitades durant el 2017 ha estat el de devolució: un 53,85% del total. Cal aclarir que, tot i que sovint no es diferencien, la devolució és jurídicament una figura diferent de l'expulsió: la devolució no es considera tècnicament una sanció i no comporta prohibició de tornada. Es procedeix a la devolució en dos supòsits (art. 58.3.a de la LOEs):

- 1.- Devolució per infracció de la prohibició d'entrada.
- 2.- Devolució per intentar entrar il·legalment al país per un lloc no habilitat com a control fronterer.

Veient les dades de la taula 5, el 2017 el procediment de devolució per infracció de la prohibició d'entrada ha representat un 10,58% de les nostres visites, i en canvi ha estat molt superior el procés de devolució de les persones nouvingudes (un 43,27%). Aquest últim ha estat sobretot el cas de:

- Interns provinents dels Centres d'Estada Temporal d'Immigrants (CETI) a Ceuta i Melilla.
- Persones arribades en pasteres a les costes andaluses, murcianes o de les Illes Balears.
- Els arribats a aeroports i ports que tenien prohibicions d'entrada prèvies.

b) Expulsió

Del supòsit d'expulsió cal destacar dos casos:

Persones amb expulsió prèvia administrativa³. Ha estat el segon motiu d'internament, amb un 23,08% de les persones ateses, dada que presenta un lleuger augment en relació al 2016, que va ser d'un 20,55%.

Persones amb expulsió prèvia penal⁴. Només l'1,44% dels interns visitats ha ingressat al CIE a causa d'una expulsió penal, dictada en substitució de presó i/o llibertat condicional. La resta, el 98,47% dels interns visitats per Migra Studium, han estat privats de llibertat per l'execució de mesures administratives (ja sigui d'expulsió o de devolució).

Antecedents penals

En aquest sentit volem fer especial esment de la concurrència d'antecedents penals de les persones ateses, sobretot perquè un dels arguments més comuns de les autoritats és el d'intentar assentar en l'opinió pública la idea que només s'expulsa delinqüents molt perillosos que a més a més estan en situació irregular. D'aquesta

³ La referència legal d'aquests procediments d'expulsió és l'art. 57 de la LOEs.

⁴ La referència legal d'aquesta expulsió és a l'art. 89 del Codi Penal.

manera, a més d'estigmatitzar el conjunt de la població immigrada, es justifiquen les mesures de control i seguretat durant l'internament.

El concepte policial, no jurídic, d'"expulsions qualificades" proporciona xifres en les quals s'inclouen mers antecedents policials, procediments judicials en tràmit sobre els quals encara no ha recaigut sentència i delictes menors relacionats amb la pobresa i l'exclusió social.

Segons les nostres visites hem pogut comprovar que **la majoria de les persones acompanyades no tenien antecedents penals.**

Taula 6: Antecedents penals en les persones visitades

Antecedents penals	Casos	%
Sí	45	21,64%
No	132	63,46%
N/S	31	14,90%
Totals	208	100,00%

Davant aquestes dades, hem d'indicar que, dels 45 casos de les persones amb antecedents penals:

- Hem registrat que 19 persones van ser detingudes directament a la sortida de la presó, després d'haver completat íntegrament la condemna, com s'indica a la taula 7.
- La resta (26 interns) van complir la condemna també íntegrament, però amb la diferència que els interns van ser posats en llibertat amb una ordre d'expulsió i, per tant, amb impossibilitat de renovar la seva autorització de residència perquè presentaven antecedents penals. El motiu que els porta al CIE posteriorment és la pèrdua sobrevinguda de la seva autorització de residència. És a dir, la condemna i el compliment a presó provoquen que la persona estrangera, tot i haver complert la pena íntegrament, es vegi forçosament abocada a una expulsió del territori.

Circumstàncies fàctiques⁵ que provoquen l'internament al CIE

La xifra més destacable d'aquest apartat és que, tal com vam veure el 2016, l'arribada en pastera continua sent la primera raó que dona peu a l'internament.

⁵ Les circumstàncies fàctiques descrites a la taula 7 són essencialment diferents dels processos jurídics que estan reflectits a la taula 5. La diferència està en el fet que unes són situacions de fet i les altres situacions del dret. No s'han de confondre, encara que ambdues acaben amb la detenció i el subsegüent internament al CIE.

Taula 7: Circumstàncies que provoquen l'internament al CIE

	Casos	%
A la sortida de la presó després de complir condemna	19	9,13%
Arran d'una denúncia penal	7	3,37%
Citat en comissaria	4	1,92%
Arribada en pastera	93	44,71%
Sol·licitud de documentació al metro, l'autobús o el tren	6	2,88%
Sol·licitud de documentació a la via pública	37	17,79%
Detenció arran d'un operatiu policial	7	3,37%
Altres causes (*)	12	5,77%
N/S	23	11,06%
Totals	208	100,00%

* Al domicili propi, a la frontera nord (França, Andorra), a la sortida del jutjat.

Durant el 2017, **el 44,71% de les persones visitades** per Migra Studium van ser internades al CIE després d'haver estat interceptades i detingudes al moment d'entrar a Espanya, especialment per via marítima no habilitada. És el cas de les arribades en pastera o en un altre tipus d'embarcacions. Aquestes persones són sotmeses a expedients de devolució i generalment són traslladades a uns altres CIEs, entre els quals el de la Zona Franca, que s'encarrega d'organitzar les devolucions.

Un altre fet rellevant és la detenció arran de la sol·licitud de documentació a la via pública. **Un 17,79% de les persones visitades** van informar que la seva detenció es va produir arran d'aquesta circumstància, un percentatge que arriba al 20,67% si hi sumem la sol·licitud de documentació al transport públic. L'elevat nombre de persones internades en aquesta circumstància continua sent greu i preocupant, ja que aquestes detencions es produeixen habitualment en dispositius d'identificació de persones migrants de caràcter totalment aleatori, sense que hi intervingui detenció per denúncia penal o la presumpta comissió d'un il·lícit penal.

En molts casos les persones visitades ens comunicaven el lloc en què s'havia practicat la seva detenció prèvia a l'internament. Les xifres més cridaneres són les de persones detingudes a la província d'Almeria i Mallorca: 52 i 54 respectivament.

Coincideix el fet que aquestes persones havien desembarcat o havien estat interceptades en el seu trajecte en pastera i se'ls havia obert procediments de devolució. 14 persones van ser detingudes en localitats de la resta d'Espanya; sigui en zones costaneres a les quals arriben més embarcacions (Tarifa, Motril o

Cartagena) o en altres llocs tan dispars com Bilbao, Mondragón, Osca, València, Torrent, Alacant, Elx... També va haver-hi 17 persones detingudes a Barcelona i 18 en altres localitats catalanes.

Expulsions i alliberaments

Durant el 2017 no hem pogut conèixer quina ha estat la sort final de la major part de les persones visitades. Això ha estat així, per una banda, pel perfil de l'intern, amb poc o nul coneixement de la llengua⁶, sotmès a procés de devolució i sense vincles; i, per l'altra, per la dificultat per consultar i/o contrastar aquestes dades amb la direcció del Centre⁷. La informació que us presentem es basa en la informació proporcionada pels mateixos interns, familiars o amics. És per aquesta raó que no podem treure cap conclusió sobre les dades.

Taula 8: Expulsions i alliberaments

Situació	Persones	%
Expulsions	36	17,31%
Alliberaments	25	12,02%
No se sap ⁸	147	70,67%
Total	208	100,00%

Taula 9: Detall de les causes d'alliberament

Situació	Persones	%
Alliberat abans de finalitzar el termini màxim	17	68,00%
Alliberat per menor d'edat	3	12,00%
Alliberat per transcurs de temps màxim	3	12,00%
Llibertat, admesa a tràmit la petició d'asil	1	4,00%
Llibertat per ordre judicial	1	4,00%
Total	25	100,00%

⁶ Aquesta vulnerabilitat suposa un obstacle per a la comunicació i ens impedeix conèixer millor la seva situació i, el que és pitjor, limita les seves possibilitats de defensa.

⁷ Per conèixer aquesta informació se'ns deriva al Ministeri de l'Interior, que ens proporcionaria les dades generals d'expulsions i alliberaments però no de manera específica de les persones acompanyades per Migra Studium.

⁸ De la major part d'interns visitats no n'hem pogut saber la seva situació final.

3. Persones en situacions de vulnerabilitat i risc

La mesura de l'internament compta amb dues menes de filtres per informar i autoritzar l'internament d'una persona: un de caràcter judicial i l'altre policial. En tots dos casos es requereix que es tinguin en compte situacions que poden indicar que es tracta d'una persona vulnerable.

Recordem que els principis rectors de l'internament són:

- El **caràcter excepcional** de la mesura, per la qual cosa només s'aplicarà quan resulti estrictament necessària i sempre tenint en compte l'existència d'altres possibles mesures cautelars per assegurar l'eventual expulsió, enumerades en l'art. 61 LOEs.
- El **principi de proporcionalitat**, expressament esmentat com a criteri rector en l'art. 62 LOEs. La privació i limitació de drets que l'internament comporta només està justificada quan resulta imprescindible per a la protecció de béns i consecució d'interessos que per la seva importància justifiquin aquesta privació de llibertat.
- El fet de tractar-se d'**una mesura cautelar**, és a dir, que té per finalitat assegurar l'execució de l'expulsió. Aquest últim principi de l'internament exigeix que el jutge d'instrucció, i també el fiscal, analitzin si és viable que el procediment obert conclougui amb l'expulsió, viable no només des d'un punt de vista fàctic sinó també jurídic. Com més difícil d'executar apareix l'expulsió, més difícil de justificar esdevé l'internament.

A més a més, a nivell policial, la Direcció General de la Policia va aprovar la Circular 6/2014 sobre criteris que han de ser valorats pel policia instructor de l'expulsió a l'hora de proposar l'internament al CIE. Aquesta circular, que s'ha convertit en un principi rector més a l'hora de sol·licitar l'internament, fa esment a l'atenció a circumstàncies personals com l'edat (p.e. persones ancianes), l'estat físic (p.e. el cas de dones embarassades) o l'estat psíquic (si necessita tractament o revisions mèdiques, si ha patit violència física o psíquica, sexual o qualsevol tipus de violació o tortura) o qualsevol altra circumstància que la identifiqui com a persona vulnerable.

La circular també recull consideracions referides a l'arrelament a Espanya, com tenir un domicili conegut, tenir passaport, existència de familiars amb els quals conviu, existència de fills menors, quins efectes sobre l'estructura familiar pot tenir l'expulsió i qualsevol altra circumstància relativa als seus vincles amb Espanya o el seu país d'origen. Així mateix, s'indica també la necessitat de valorar la possibilitat real d'execució de l'expulsió: si té passaport, si és nacional d'un país amb representació diplomàtica o consular a Espanya o si serà documentat per les seves autoritats.

En resum, en aquests moments tenim tres actors (jutges, fiscals i policies) que han de fer una valoració del cas concret abans de decidir si se sol·licita o no l'internament. Aquesta és, però, malauradament, la teoria, ja que, a la pràctica, en el nostre acompanyament continuem trobant persones que segueixen arribant al CIE i

que no hi haurien de ser. Persones amb greus situacions de patiment físic o psíquic, persones inexpulsables i també, com veurem, possibles menors o potencials sol·licitants d'asil.

El doble filtre policial i judicial segueix fallant a causa d'una manca clara de valoració i consideració de l'estat de vulnerabilitat de les persones que seran internades. Durant el 2017 en les nostres visites continuem detectant persones amb situacions de vulnerabilitat que, segons els principis rectors de l'internament i la Circular 6/2014 que hem descrit, no haurien d'haver ingressat mai en un Centre d'Internament.

Taula 10: Situacions de vulnerabilitat i risc

Situació	Casos
Cònjuge o parella de fet registrada	10
Fills menors espanyols	10
Fills menors estrangers al seu càrrec	6
Identitat de gènere	1
Malaltia física	22
Malaltia mental	9
Necessitat i absència d'intèrpret	120
No té qui el visiti	146
Possible menor	44
Sol·licitant d'asil	59
Risc de maltractament en origen	15
Major de 60 anys	2
Totals	444

Les dades registrades del 2015 al 2017 ens mostren una evolució en augment de les situacions de vulnerabilitat relacionades amb la manca i absència d'intèrprets, la presència de menors, els sol·licitants d'asil i les persones que no tenen ningú que les visiti.

Taula 11: Evolució de les situacions de vulnerabilitat i risc de les persones ateses

Situació	2015: Casos (172 persones ateses)	2016: Casos (146 persones ateses)	2017: Casos (208 persones ateses)
Malaltia física	10	13	22
Malaltia mental	10	12	9
Necessitat i absència d'intèrpret	34	67	120
No té qui el visiti	120	133	146
Possible menor	6	21	44
Possible sol·licitant d'asil	49	56	59

Nota: S'ha d'aclarir que alguns interns sumen més de dues vulnerabilitats, per això se supera el nombre de persones ateses.

- **Persones a les quals ningú visita:** Un total de 146 interns visitats van manifestar aquesta falta de comunicació directa amb l'exterior en no poder comptar amb visites de familiars o amics. Són persones que no disposen de xarxa social al país, ja sigui perquè és la primera vegada que es troben en territori espanyol, ja sigui perquè han estat traslladades des dels seus llocs de residència habitual, en altres ciutats de Catalunya o altres zones d'Espanya, cosa que impossibilita que puguin ser visitades pels seus familiars.
- **Possibles menors d'edat:** El dany, en termes humans, que causa el CIE a les persones que hi són internades és molt profund. En el cas de menors d'edat, aquesta situació és alarmant si tenim en compte l'entramat jurídic existent.

Les actuals polítiques comunitàries i la legislació vigent de la Unió Europea proporcionen un sòlid marc per a la protecció dels drets dels menors migrants que contempla les condicions d'acolliment, la tramitació de sol·licituds i la integració. Tot això té fonamentació específica en la Convenció dels Drets dels Infants de l'ONU, de 1989 i també, pel que fa als sol·licitants d'asil, de la Convenció de Ginebra del 1951, el Protocol sobre l'Estatut de Refugiats de 1966, i la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea. Per tant, els menors constitueixen un grup vulnerable objecte d'atenció i protecció per part dels instruments internacionals i els poders públics.

Protegir tots els menors migrants, incloent-hi el menors no acompanyats, és una prioritat en totes les fases de la migració, independentment de l'estatut jurídic de la persona migrant. No obstant això, malgrat els compromisos internacionals adquirits, la realitat dels menors estrangers no acompanyats (MENA) que arriben

a Espanya encara és lluny de la protecció efectiva i la seva situació és plena d'incertesa: l'exclusió i la marginació són riscos latents al país d'acolliment.

La legalitat espanyola manifesta la prohibició explícita del seu internament, tal com recull l'article 62.4 de la LOEs, que diu clarament: "No podrá acordarse el ingreso de menores en los centros de internamiento [...] "⁹.

El mateix precepte legal estableix després que "[...] los menores extranjeros no acompañados que se encuentren en España serán puestos a disposición de las entidades públicas de protección de menores [...] "

Una de les constatacions de les nostres visites al CIE és la presència de joves que es declaren menors. Al llarg del 2017, hem acompanyat 44 d'aquests joves. Pel que fa als orígens, predominen els joves d'Algèria, i en segon lloc de Guinea Conakry.

Taula 12: Països de procedència dels joves que es declaren menors

País	Casos
Guinea Conakry	8
Algèria	32
Camerun	2
Costa d'Ivori	1
Marroc	1
Total	44

Tenim coneixement que 3 interns han estat reconeguts com a menors i se'ls ha posat en llibertat i a càrrec de la Direcció General d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència (DGAIA). De la resta de suposats menors, tal com ens ha passat amb la majoria d'interns, en desconeixem el destí, es a dir, desconeixem si han estat posats en llibertat o si han estat retornats al seu país en qualitat d'adults.

Una de les raons per les quals poden arribar menors al CIE cal trobar-la en el grau de fiabilitat que presenten els mètodes de determinació de l'edat¹⁰, així com

⁹ Només és legal l'internament de menors estrangers que estiguin acompanyant els seus progenitors interns, és a dir, menors estrangers acompanyats dels seus pares o tutors legals.

¹⁰ "Radiografías y otras valoraciones con imágenes. La «ciencia» de la radiología es altamente atractiva para el Gobierno porque piensa que dará un resultado con precisión «científica». Pero su uso choca con graves dificultades y éstas deben explicarse claramente al Gobierno y a los funcionarios (Aynsley Green, 2008). En opinión del autor, la radiografía es inadecuada para la estimación de la edad, no es apta para el fin propuesto, es poco ética y potencialmente ilegal. En primer lugar, las imágenes de los huesos y los dientes nunca muestran con precisión la edad cronológica de un individuo. Todo lo que pueden hacer es proporcionar una estimación del

en la instauració d'un procediment jurídic que contravé tant les obligacions internacionals concretes per Espanya com la mateixa normativa interna.

La major part dels possibles menors contactats pel grup de visites van arribar a les costes espanyoles a bord de pasteres i posteriorment van ser traslladats als CIEs. Passats un dies van sol·licitar ser visitats, manifestant ser menors d'edat, tot i no portar documentació que ho acrediti.

Aquests joves descriuen el seu viatge com una autèntica odissea. El patró habitual d'aquest itinerari comença quan les pasteres són interceptades pels equips de vigilància de costes, encarregats del control de la immigració irregular. Aquests equips posen les persones migrants a disposició del Cos Nacional de Policia. És en aquest moment quan els menors intenten verbalitzar la seva minoria d'edat, però sense cap resultat. Només aconseguixen que els traslladin als calabossos d'una dependència policial on romandran, en la majoria dels casos, els tres dies sencers de detenció policial que permet la llei. Després són traslladats de les dependències de comissaria als jutjats. El tracte, segons el testimoni dels menors, és en general correcte, però es fa enmig de presses i d'unes instruccions en veu alta en un idioma que desconeixen. A Almeria, per exemple, un cop han arribat a l'edifici judicial són situats en una espècie de garatge o espai soterrat sota els jutjats per poder ser presentats davant el jutge d'instrucció. Allà reben una defensa lletrada amb assistència d'intèrpret que només dura uns pocs minuts. Finalment, per ordre judicial, són traslladats al CIE.

Quan l'equip de voluntaris i voluntàries detecta algun possible menor, es fa un seguiment exhaustiu que combina l'acompanyament emocional amb intentar assegurar que obtinguin del CIE tota la informació sobre els seus drets i deures, i sobre la possibilitat de realitzar peticions i queixes. Pensem que, mentre dura la

grado de madurez que una persona ha experimentado al compararla con imágenes de control y con un registro muy amplio de un desarrollo normal en la adolescencia. Los métodos utilizados no están diseñados para valorar los conflictos sobre la edad cronológica: fueron preparados para un uso médico, el de diagnosticar y controlar los trastornos del crecimiento. En segundo lugar, debería procederse con una estimación comparativa de la imagen del individuo frente a los estándares de normalidad de la población de la cual procede. Tales estándares para los niños de muchos países de Asia, África u Oriente Próximo no existen, y los estándares basados en los caucásicos, europeos o norteamericanos no son adecuados para valorar sus imágenes. Incluso cuando se comparan las imágenes normativas existentes, en el mejor de los casos la edad cronológica guarda una correlación de +/- 2 años con la edad de madurez. En algunos niños completamente normales ésta puede variar incluso en 4 o 5 años. En tercer lugar, aunque en apariencia parece fácil, esto requiere la interpretación experta de pediatras, odontólogos o radiólogos experimentados. En cuarto lugar, una radiografía para valorar la edad de los inmigrantes indocumentados les inflige una dosis de radiación con fines que únicamente son de interés para la Administración del Estado y no tienen ningún tipo de beneficio terapéutico para el individuo. Esto provoca profundas objeciones éticas sobre su uso. En quinto lugar, tales estimaciones sólo deberían hacerse con el consentimiento completo e informado de la persona. Realizar tales estudios sin dicho consentimiento es, al menos en el Reino Unido, ilegal, y podría llevar a quienes los practican a enfrentarse a cargos legales por abuso y conducta profesional indebida". Informe del Defensor del Pueblo *¿Menores o adultos? Procedimientos para la determinación de edad*, Madrid, 2011, pàg. 85. L'informe del Defensor del Pueblo reproduïx l'article "La estimación de la edad en los inmigrantes indocumentados", del professor Sir Al Aynsley-Green Kt., professor emèrit de salut infantil a University College, Londres; primer comissionat per a la infància d'Anglaterra; fundador i director d'Aynsley-Green Consulting. L'informe es pot consultar aquí: <https://www.defensordelpueblo.es/wp-content/uploads/2015/05/2011-09-Menores-o-Adultos-Procedimientos-para-la-determinaci%C3%B3n-de-la-edad1.pdf>.

privació de llibertat, no tenen ningú que els visiti, i es veuran forçats a viure amb persones desconegudes molt més grans que ells en un tracte i una convivència marcats per la tensió i l'angoixa del tancament. En tot cas, però, els voluntaris de l'equip no actuen sols. Quan es detecten casos de possibles menors s'informa immediatament la Direcció del centre i es fa una derivació al Servei d'Orientació Jurídica del CIE. També informem el Jutge de Control, la Fiscalia d'Estrangeria, la Fiscalia de Menors, el Defensor del Poble i la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA).

Durant el 2017 des de Migra Studium hem realitzat diverses gestions de defensa dels suposats menors davant les administracions corresponents. Moltes d'aquestes gestions són notificacions i/o queixes, algunes presentades de forma conjunta amb altres entitats de defensa dels drets humans. En algunes d'aquestes gestions s'ha arribat a notificar la presència de grups de fins a 8 persones que manifestaven la seva minoria d'edat.

Taula 13 – Gestions realitzades en relació als menors

Gestions	Any 2017
Notificacions a la Direcció del CIE	3
Notificacions/queixes a la Fiscalia de Menors*	1
Notificacions/queixes al Defensor del Pueblo**	4
Notificacions/queixes a la DGAIA***	4
Derivacions al SOJ	24

* Presentades conjuntament entre SOS Racisme + Migra Studium.

** Presentades com a Migra Studium-SJM, 3 notificacions. Com a Migra Studium a nom de l'intern, 1.

*** Presentades com a Migra Studium, 3; presentades conjuntament amb SOS Racisme, 1.

Com que la majoria no tenen documentació acreditativa, se'ls fan proves radiogràfiques de determinació de l'edat, tal com determina el protocol (article 190 del reglament de la LOEs i l'article 2 del reglament dels CIEs). En molts casos el resultat d'aquestes proves és que són majors d'edat. Això fa que es mantingui el seu internament al CIE a l'espera de ser retornats als seus països d'origen. Però es passa per alt un fet de vital importància per a aquests nois: **el resultat de les proves presenta un marge d'error de fins a 18 mesos**, tal com reconeixen les sentències de 4 de maig de 2010 del Jutjat de Primera Instància número 28 de Madrid, i de 8 de juny de 2011 del Jutjat de Primera Instància número 80 de Madrid. Un marge d'error de 18 mesos significa que **un jove que**

segons les proves mèdiques és major d'edat en realitat pot tenir 16 anys i mig. Un fet gens banal.¹¹

Ens hem trobat així durant el 2017 en diferents situacions:

- a) Menors que no són identificats com a tals en el moment de la detenció i un cop internats al CIE manifesten la seva minoria d'edat. En aquests casos trobem amb certa freqüència que se'ls realitzen les proves, però els joves en desconeixen els resultats, i en cas de ser identificats com a majors d'edat no se'ls proporciona còpia de les proves ni dels resultats.
- b) Menors que són internats després que les proves mèdiques els identifiquin com a majors d'edat, però que disposen de documentació oficial que acredita la seva minoria d'edat. Així va passar al mes de maig del 2017 amb un menor que va poder demostrar amb documents que les proves mèdiques s'havien equivocat.

Un exemple sobre aquestes dificultats de ser reconegut com a menor es va donar al mes de novembre del 2017. Una persona resident a Brussel·les ens va informar de l'internament del seu germà menor d'edat al CIE de Barcelona. El menor no va poder manifestar la seva minoria d'edat fins que era al CIE. És llavors quan es realitzen les proves amb molta diligència per part de la Direcció del centre. Com a mesura de protecció el menor va ser separat dels adults mentre s'esperaven els resultats de les proves. Des de la data en què es varen realitzar fins que el metge forense va dictaminar la minoria d'edat van passar cinc setmanes, tot i la insistència i la pressió de l'advocat del menor. Mentrestant el menor continuava intern al CIE com a adult i a l'espera de ser expulsat.

Segons els principis establerts en l'Observación General núm. 6 de l'UNICEF, *Trato a los niños, niñas y adolescentes no acompañados y separados de su familia fuera de su país de origen*, aquests infants i adolescents no poden ser objecte de mesures de privació de llibertat, com seria, en aquest cas, l'internament.

És a dir, tant si la minoria d'edat és indubtable com si no, i mentre es tramita l'expedient de determinació de l'edat a la Fiscalia de Menors, l'estranger menor d'edat no acompanyat hauria de ser posat a disposició de l'organisme competent, en aquest cas la DGAIA.

En la pràctica, el procediment per determinar l'edat s'ha convertit més en un altre exercici d'una política migratòria restrictiva, que no pas en un procediment en què preval la protecció del menor. L'experiència de les visites

¹¹ "Los derechos de los menores no pueden quedarse a las puertas de la frontera ni del CIE". Cuevas, A; García O'Meany, M. Accessible *online* a: https://www.eldiario.es/catalunya/opinions/derechos-menores-fronteras-puertas-CIE_6_711538879.html

ens ha fet constatar en alguns casos que el criteri d'aplicació és no donar credibilitat als documents que porten els menors, i més encara quan el procediment s'efectua sense assistència lletrada i sense possibilitat d'ulterior recurs. Alguns, fins i tot, compten amb documentació del país d'origen, certificat de naixement o passaport que prova la seva minoria d'edat i malgrat això són sotmesos a proves mèdiques de determinació d'edat en clara vulneració de la jurisprudència del Tribunal Suprem¹².

Quan es detecta un possible menor no acompanyat al CIE el que caldria esperar, en primer lloc, és la seva sortida immediata del centre i la protecció per part de la institució corresponent (en el cas de Catalunya, la DGAIA), i posar la situació en coneixement del Ministeri Fiscal. Però les circumstàncies amb les quals ens trobem, en concret la no aplicació de la presumpció de la minoria d'edat i del deure d'atenció immediata dels menors, evidencien que s'estan passant per alt l'especial vulnerabilitat del menor no acompanyat i el compliment del principi fonamental de la seva protecció tal com estableix l'article 12.4 de la Llei Orgànica de Protecció Jurídica del Menor (LOPJM).

La situació és, per tant, greu en un doble sentit. Primer, pel fet mateix de l'internament de menors no acompanyats al CIE, tot i la prohibició legal. Segon, pel fet que l'administració pública de protecció de menors o no conegui la presència de suposats menors o s'inhibeixi del deure de protecció fins que no hi hagi les notificacions de la Direcció del CIE o una resolució judicial o de la fiscalia sobre l'edat dels menors. Creiem que la DGAIA hauria d'actuar d'ofici en la seva funció legal de tutela, i no restar condicionada a la determinació de l'edat per part de la fiscalia.

El que encara és més greu és que les peticions i denúncies fetes des de les organitzacions de defensa dels drets humans queden molts cops sense resposta satisfactòria. Totes les gestions que es desenvolupen en relació amb la determinació d'edat no són notificades ni a l'entitat que ha fet la petició i que ha comunicat la possible minoria d'edat ni tan sols al mateix interessat, el suposat menor.

Per tant, enmig dels laberints burocràtics i les lleis, continua havent-hi menors patint dins un recinte de privació de llibertat on no haurien d'estar. Joves arribats en pastera als quals se'ls aplica una mena de "presumpció de majoria d'edat", sent tractats com a adults i com a delinqüents perillosos només pel fet de ser migrants.

Com ja indicava l'Informe CIE 2015 de SOS Racismo Madrid, *Situaciones de extrema vulnerabilidad*: "Una vegada més, es posa de manifest que, en matèria

¹² Efectivament, el Ple de la Sala Civil del Tribunal Suprem, en diverses sentències des de la primera, de 23 de setembre de 2014, ha establert la següent doctrina: "L'immigrant amb passaport o document equivalent on es demostrï la seva minoria d'edat no pot ser considerat un estranger indocumentat ni ser sotmès a proves complementàries de determinació de la seva edat, ja que, si no hi ha una justificació raonable, no hi ha raó per realitzar aquestes proves quan es disposa d'un passaport vàlid. [...] En qualsevol cas, es tracti de persones documentades o indocumentades, les tècniques mèdiques, especialment si són invasives, no podran aplicar-se indiscriminadament per a la determinació de l'edat".

migratòria, preval el control de fronteres tant exteriors com interiors sobre el respecte als Drets Humans. En aquest cas concret, el dret de protecció a la infància i els compromisos adquirits en la Convenció sobre els Drets dels Infants: actuar sobre la base de l'interès superior de nens i nenes, respectant el principi de no discriminació, garantint el dret a tenir un desenvolupament adequat i al fet que les seves opinions siguin tingudes en compte¹³.

- **Sol·licitants d'asil:** El 2017, dels interns visitats, 59 persones van manifestar haver sol·licitat asil al CIE.

Taula 14: Sol·licitants d'asil

Sol·licitud d'asil	Casos	%
Al CIE	59	28,36%
Fora del CIE	1	0,48%
No	114	54,81%
N/S	34	16,35%
Total	208	100,00%

Hem d'indicar que, si bé és cert que es realitzen sol·licituds d'asil, això no implica que siguin admeses a tràmit. Molts casos són desestimats en considerar-se que les sol·licituds són infundades o inconsistentes perquè no es pot presentar documentació que acrediti la persecució o en considerar que l'argumentari i la narrativa dels fets no són prou creïbles.

De les persones que hem acompanyat durant el 2017, 59 van sol·licitar asil dins el CIE. Per nacionalitats destaca Algèria (22), seguida del Marroc (13) i Guinea Conakry (6). La resta de sol·licituds es distribueixen entre 16 nacionalitats més. De totes elles, només tenim constància que 4 van ser admeses a tràmit, 7 inadmeses i 28 van ser denegades.

¹³ Accessible online a: <http://www.sosracismomadrid.es/web/blog/2016/07/27/informe-cie-2015-situaciones-de-extrema-vulnerabilidad-2/>.

Taula 15: Situació de la sol·licitud d'asil

Situació de la sol·licitud d'asil	Casos
Admesa a tràmit	4
Denegada	28
Inadmesa a tràmit	7
No se sap	20
Total	59

La manera de realitzar la sol·licitud al CIE de Barcelona consisteix a dipositar-la en una bústia que solament s'obre una vegada al dia. El sol·licitant no en rep còpia segellada en aquell moment. Es tracta, per tant, d'una manera de procedir que considerem incorrecta en relació a l'exercici d'un dret tan important.

- **Necessitat i absència d'intèrprets¹⁴:** Durant el 2017, i davant la situació i procedència de la major part dels interns al CIE, s'ha fet encara més palesa l'absència d'intèrprets que ja denunciàvem en l'Informe del 2016. Aquest dèficit fa impossible una comunicació efectiva des del moment d'ingrés al CIE, i sotmet la persona a una situació de desinformació i indefensió. L'existència d'aquest servei només es produeix en ocasions puntuals, com és el cas de les visites al Servei d'Orientació Jurídica o durant l'atenció mèdica, i encara amb l'obligació d'haver-ho de sol·licitar expressament. Tampoc abraça totes les llengües dels interns, fet que augmenta el desemparament d'alguns d'ells.
- **Persones malaltes:** No podem deixar de fer referència a l'internament de persones malaltes (amb malalties físiques cròniques i/o mentals), en alguns casos diagnosticades, amb expedients mèdics que ho ratificaven, i en d'altres amb signes clars i evidents de patir una situació de vulnerabilitat per malaltia. Entre les persones visitades, 22 patien malalties cròniques del tipus hepatitis C, hipertensió, diabetis, epilèpsia... Algunes ens van comentar que tenien cites programades però que a causa de l'internament no podien continuar el tractament. Vam tenir constància de 9 persones internes que patien

¹⁴ "Los FDE [Fiscales Delegados de Extranjería] de Barcelona y Murcia señalan la insuficiencia de los servicios permanentes de intérpretes a fin de que el idioma no suponga un obstáculo para la comunicación fluida y queden debidamente garantizados los derechos de los internos a conocer con precisión su situación y las normas de funcionamiento del centro". Memòria de la Fiscalia General de l'Estat del 2017, pàg. 539.

problemes psicològics o malalties mentals i que no van poder rebre l'atenció adequada per manca de personal especialitzat. Entre ells hi ha casos d'especial gravetat amb risc de suïcidi. El protocol d'actuació és portar-los als Centres d'Urgències d'Atenció Primària (CUAP) o al metge especialista del tema en casos d'urgència.

Extremadament greus han estat dos casos dels quals hem tingut coneixement i que passem a descriure.

Cas 1: Malaltia psicòtica

Un és el cas d'un intern de nacionalitat marroquina que havia estat titular d'una autorització inicial de residència vigent fins al dia 3 de març del 2014 i d'una autorització de residència de primera renovació amb validesa fins al 3 de març del 2016. Es trobava en seguiment psiquiàtric per l'Institut d'Assistència Sanitària i l'Hospital de Palamós, ja que pateix psicosi atípica i trastorns de conducta. Aquestes circumstàncies li provocaven diferents brots psicòtics que queden documentats en els diferents informes de serveis d'urgències. Aquests brots, en paraules dels mateixos serveis sanitaris, "es repeteixen habitualment". Durant la seva estada al CIE de Barcelona, va romandre aïllat durant 40 dies, atès que va tornar a experimentar brots psicòtics que van aconsellar que no conviqués amb la resta d'interns. Això va motivar la realització de gestions per part de la Direcció del CIE destinades a obtenir el cessament de l'internament, que no van fructificar. Les condicions d'aïllament descrites pel mateix intern, matalàs a terra i sense llençols, amb desconeixement absolut sobre la dinàmica quotidiana del CIE, afegeixen un plus d'angoixa i es demostra que aquestes condicions no són adients per a aquest tipus de malalts.

El 12 d'abril del 2017 es va sol·licitar el cessament de l'internament per materialitzar l'expulsió, que tindria lloc el 18 d'abril del 2017. En aquesta mateixa data, el jutge va dictar una resolució per la qual s'autoritza el cessament de l'internament i sortida (sense citar dates) per a la seva posterior expulsió del territori nacional. Aquesta execució de l'expulsió no es va produir en aquesta data, sinó una setmana més tard, sense haver realitzat una exploració mèdica especialitzada que certifiqués que es trobava en condicions per poder realitzar el viatge. Tampoc no es va notificar a l'interessat la nova resolució judicial que prorrogava l'internament ni la notificació de la data de vol, ni la de materialització de l'expulsió. Tot i que hi havia una resolució judicial que ordenava la sortida del CIE i l'expulsió, aquests fets no es van verificar fins a una setmana més tard. Per tant, durant tots aquests dies des de l'ordre de sortida ignorem sota quina empara legal va estar aquesta persona privada de llibertat.

Cas 2: Ceguesa

Un altre cas fins ara insòlit és l'internament de **persones amb discapacitat física**. Al mes de novembre un intern va demanar a un voluntari de l'equip de Migra Studium si podia visitar un altre intern. En demanar-li si els podia facilitar el número o el nom per demanar-ho a la policia, ens va respondre que no ho sabia però que era fàcilment identificable "perquè era cec". Així ho vam comunicar a la policia, que finalment va accedir a la visita. Va venir acompanyat d'un altre intern, que voluntàriament es va disposar a fer d'interpret, alarmat perquè una persona cega pogués estar en un lloc com aquest. L'intern cec ens va explicar la seva història. Estant a Algèria va patir un fort cop en un accident amb un camió i va perdre la vista. Confia, però, que els nervis òptics siguin vius i que pugui recuperar la vista amb una operació. El seu germà, que era a França, en assabentar-se que havia sofert aquest accident, va tornar a Algèria a buscar-lo i tots dos havien fet junts la travessia en pastera. H. presentava signes evidents de ceguesa: ulls completament tancats i amb cicatrius a la cara. Durant el seu internament al CIE ha necessitat d'una tercera persona per a la seva activitat quotidiana per desplaçar-se al pati, al menjador, a l'habitació, als lavabos i a les dutxes. Va manifestar que al CIE el va visitar un metge però que únicament li havia pres la tensió. En cap moment li va preguntar sobre l'estat de la seva visió.

En tots dos casos s'han presentat queixes al jutge de control i al Defensor del Pueblo.

Creiem que un dels elements que poden estar dificultant la identificació de persones vulnerables i que no haurien de ser internades en un CIE és la pràctica de **dictar ordres col·lectives d'internament**. Creiem que aquesta pràctica s'està realitzant des dels jutjats en l'arribada de pasteres a les costes, amb la consegüent impossibilitat d'identificar casos d'asil, menors, persones malaltes i així individualitzar acuradament les mesures cautelars d'internament.

Durant el 2017 hem tingut coneixement, a través de les interlocutòries judicials que exhibeixen els mateixos interns, d'actuacions d'internament de caràcter col·lectiu del Jutjat de Palma de Mallorca (una al mes d'abril i una altra al juny) i del Jutjat de Motril (febrer, juny i novembre).

4. Condicions materials i exercici de drets al CIE

4.1. Condicions de vida i habitabilitat

Sobre les condicions de vida i habitabilitat durant l'internament al CIE, vam seguir constatant les deficientes condicions d'internament que hem denunciat en anteriors informes.¹⁵ Els interns visitats continuen manifestant les seves queixes pel que fa a:

L'espai físic: Les persones internes valoren de manera negativa la manca d'espai per poder realitzar activitats d'esport, recreatives o d'oci. Únicament es compta amb els patis i la biblioteca (aquesta última utilitzada moltes vegades com a sala de separació d'interns).

Habitacions: Els interns manifesten la falta de mobiliari a les habitacions; també hi ha queixes sobre la comoditat de les lliteres, amb matalassos massa prims, plastificats i en males condicions. Altres interns ens han comentat que els llençols i les mantes que els proporcionen estan en molt mal estat.

Servei de rentat de roba: aquest és un servei que recull la roba dels interns un cop per setmana. Atesa la situació d'incertesa sobre quan s'efectuarà la seva expulsió, molts interns prefereixen no fer ús d'aquest servei, ja que alguns no tenen prou roba i prefereixen rentar-la a mà.

Dutxes: Els interns comenten amb freqüència que l'escalfador no funciona i alguns acaben dutxant-se amb aigua freda. El temps per a la dutxa és limitat i si no ho fan així corren el risc de quedar-se sense poder-se dutxar. Al mes de juny es va produir una queixa col·lectiva, ja que els interns demanaven dutxar-se dos cops a causa de la calor.

Cel·les d'aïllament: Es manté l'antiga cel·la d'aïllament. No s'ha arribat a habilitar al mòdul F (com indicava la interlocutòria judicial del 2016, que ordenava la realització d'obres de millora a les cel·les) com a cel·la d'aïllament amb mitjans de contenció embuatats i amb càmeres de videovigilància. La cel·la es manté per a ús punitiu i per a altres raons (casos de persones amb intents de suïcidi o amb malalties psíquiques). L'ingrés de les persones internes a la cel·la d'aïllament requereix d'autorització judicial (segons informació del Director del CIE).

4.2. Els drets de les persones internades als CIEs¹⁶

¹⁵ La memòria de l'any 2017 de la Fiscalia General de l'Estat menciona també algunes d'aquestes velles deficiències: "El FDE de Barcelona ha detectado la necesidad de acondicionar las dependencias en el servicio sanitario para la permanencia y seguimiento de los internos que no requieran hospitalización pero que deban estar separados del resto; también reconoce un déficit de habitabilidad en el equipamiento de las habitaciones de los internos (escasez de mobiliario), y para las actividades de deporte, ocio o recreativas". Pàg. 538 de la memòria, accessible *online* a:

https://www.fiscal.es/memorias/memoria2017/FISCALIA_SITE/recursos/pdf/MEMFIS17.pdf

¹⁶ Aquest apartat té com a referència l'*Informe sobre drets i llibertats als CIEs* elaborat per la Comissió d'Estrangeria de l'ICAB (pàg. 4-6), accessible *online* a: <http://www.icab.cat/files/242-287429-DOCUMENTO/Informe%20drets%20estrangers%20internats%20en%20CIEs.pdf>.

Com hem manifestat en diverses ocasions sobre la base del que estableix la mateixa llei, l'estranger sotmès a internament manté tots els drets reconeguts en l'ordenament jurídic "sense més limitacions que les establertes a la seva llibertat ambulatoria"¹⁷.

Taula 15: Vulneració de drets

Dret vulnerat	Especificació	Casos
Dret a la comunicació	Absència d'intèrprets	120
	Restriccions a la comunicació telefònica	9
	Restriccions al dret de visites de familiars/amics /ONGs	1
Dret a mantenir la seva integritat física, psíquica i moral	Suposades agressions físiques entre interns	4
	Tracte intimidatori entre interns	7
	Suposades agressions físiques policials	10
	Tracte intimidatori i/o maltractaments de paraula	28
Dret a la tutela judicial i a un procés amb totes les garanties	No comprèn la seva situació jurídica	84
	Dificultat per accedir al SOJ	12
Dret a la salut	Atenció mèdica deficient	33
Dret a l'assistència social	Atenció insuficient, manca de productes d'higiene personal, roba, sabates	14
Dret a la informació	No ha rebut fullet informatiu en la seva llengua	3
D'altres	D'altres	27
		352

S'ha d'aclarir que alguns interns sumen més de dos drets vulnerats.

¹⁷ LO 4/2000, article 62 bis.

4.2.1. Dret a la comunicació

- **Absència d'intèrprets¹⁸**

Ser entès i escoltat, ser assistit legalment, rebre assistència mèdica..., són situacions a les quals tots els éssers humans s'enfronten en algun moment de la seva vida, situacions per a les quals és bàsica una correcta comunicació. Si el problema o la necessitat es dona en un lloc on la llengua de la persona és diferent de la utilitzada habitualment, la situació, a més de ser molt més difícil de resoldre, pot provocar problemes jurídics d'índole fonamental, que se sumen a les complicacions vitals i emocionals de la mateixa situació.

Durant les visites del 2017, l'equip de voluntaris ha detectat 120 persones (**34,09%**) que mostraven dificultats per comprendre la llengua espanyola i que necessitaven intèrpret per tenir una comunicació efectiva, en qüestions bàsiques com entendre les indicacions que els donava el personal del CIE o poder manifestar les seves necessitats més quotidianes.

El fet que el dret a ser assistit per un intèrpret al CIE no sigui garantit incideix directament sobre l'exercici de drets fonamentals recollits en la nostra Constitució¹⁹:

- Igualtat davant la llei (article 14 de la CE): no hi ha igualtat si la persona no pot comprendre la seva situació legal.
- Dret a la llibertat (article 17 de la CE): si la persona està privada de llibertat d'acord amb la llei però no pot conèixer ni comprendre la seva situació perquè no entén la informació que se li dona, el seu dret queda vulnerat.
- Dret a assistència lletrada i a la tutela judicial efectiva (article 24 de la CE): si la persona no pot fer-se entendre ni comprendre el seu advocat ni el jutge, els seus drets queden vulnerats.
- Dret a la salut (article 43 de la CE): si la persona no pot explicar els seus símptomes, no podrà ser atesa correctament per un facultatiu; no podrà explicar si ha estat vacunada d'alguna malaltia; no podrà explicar si prové d'algun lloc en el qual s'estigui patint una epidèmia en particular.

El dret de les persones internes a tenir accés a serveis d'intèrpret²⁰ és una qüestió urgent, necessària i de vital importància, a la qual s'ha dedicat molt poc espai dins de la regulació dels CIEs; és fonamental per entendre la seva situació legal i, si escau, les seves possibilitats de defensa, així com per poder comunicar-se

¹⁸ Aquest apartat té com a referència i recull aspectes de l'informe: *Acceso a los servicios de traducción en los CIE. Análisis de la legislación vigente relativa a los CIEs. El derecho a tener intérprete*. Clínica Jurídica Universidad Internacional de la Rioja, Fundación Fernando Pombo, Pueblos Unidos. 2017.

¹⁹ *Ibid.* pàg. 8.

²⁰ Art. 62 bis.1.h de la LOEs i 16.2.j del RD 162/2014.

adequadament amb els serveis mèdics²¹, els serveis d'assistència social, els seus advocats o contactar amb organitzacions no governamentals o altres organismes internacionals protectors dels immigrants.

La impossibilitat de comunicar-se, fer-se entendre i ser comprès fa impossible que l'intern pugui exercir la resta de drets amb efectivitat. Igualment, serà difícil que l'intern compleixi amb diligència els deures que se li imposen en l'article 62 *ter*, ni podrà ser informat sobre les normes del centre ni formular reclamacions o queixes, tal com recull l'article 62 *quater*. Per tant, ens trobem davant d'un dret vital per garantir-ne la resta.

No obstant això, i malgrat ser de vital importància, la llei no fa esment de la manera com s'exercirà aquest dret, ni de qui ha d'ocupar-se d'esbrinar la llengua materna de l'intern ni de quin ha de ser el procediment per buscar l'intendent. Solament fa referència al moment en què el dret a tenir un intèrpret comença a existir: el moment d'entrada a Espanya, igual que el dret a rebre assistència jurídica gratuïta (articles 22 i 26 de la LOEs), però no indica com pot l'intern exercir aquest dret mentre es trobi al CIE.

Tampoc s'especifica qui ha de cridar l'intendent, com es gestionen (intèrprets en plantilla dels CIEs o intèrprets contractats), quin ministeri i/o departament es farà càrrec dels costos, quina qualificació han d'acreditar, en quines circumstàncies ha de sol·licitar-ho l'intern, de quina manera es garanteix la confidencialitat de les comunicacions (amb l'advocat, amb el metge)... Són qüestions que ni el reglament dels CIEs ni altres normes aborden.

En aquests moments moltes funcions d'intendent les realitzen altres interns. D'alguna manera l'Estat *garanteix* l'exercici del dret de comunicació però ho fa gràcies a la voluntarietat d'altres interns sense preparació, i que no reben cap remuneració pels seus serveis, obviant, per tant, un dret garantit per una llei orgànica.

Tampoc no hem d'oblidar que el dret d'interpretació no solament ha d'assegurar la traducció de tot allò que afecta l'intern (resolucions administratives i judicials, decisions policials, reglament intern del CIE), sinó també la traducció per escrit a la llengua que sigui comprensible per a l'intern de decrets d'expulsió o devolució, actuacions judicials d'internament, informació de drets i deures al CIE...

L'absència d'intèrprets ha estat constatada en les visites realitzades pels voluntaris de Migra Studium. Sovint davant aquesta dificultat sol·licitem a un intern amb domini del castellà que faci aquesta funció. Això ha ocasionat que en algunes ocasions no puguem realitzar les visites, ja que no se'ns ha permès la presència de dos interns per sala de visites, de manera que s'obstaculitza la comunicació entre l'intern i el voluntari i es limita indirectament el seu dret a ser visitat per ONGs. Els agents i responsables de torn apliquen també criteris divergents en aquest aspecte, ja que alguns ho permeten i d'altres s'hi oposen d'inici. Aquestes dificultats en l'accés a traductor en les visites d'ONGs han estat exposades davant la Direcció del CIE, que

²¹ La interlocutòria del Jutjat de Control de Múrcia de 16/07/2013 va establir que s'ha de garantir l'assistència d'intèrprets als interns en els reconeixements mèdics al CIE.

va donar instruccions l'octubre del 2017 perquè es permeti fins a un màxim de 4 persones per sala i que un intern realitzi les funcions de traducció.

Aquesta concessió per part de la Direcció del CIE limita l'establert en l'acte dels Jutjats d'Instrucció en funcions de Control del CIE núm. 1 i 30 de Barcelona del 27 de juny del 2013, que en el seu raonament jurídic primer, apartat D, dictamina que "les ONG podran sol·licitar a la Direcció del centre la visita als estrangers individualment o en grup de fins a un màxim de 10 interns". Aquesta limitació, segons la Direcció, en principi estava justificada pel fet que no es comptava amb prou personal per realitzar aquesta activitat, que posteriorment ha derivat a la no adequació de les sales per encabir-hi 4 persones. Finalment s'han adequat dues de les 6 sales de visites, una sala amb 3 cadires i altra amb 4.

- **Restriccions i dificultats en el dret de visites de les ONGs**

Pel que fa al règim de visites d'ONGs, tot i estar pautat, ens trobem sovint amb interpretacions diferents sobre el nostre accés als interns, ja que les indicacions varien segons qui sigui el cap de cada torn. Durant el 2017 vàrem registrar 59 incidències vinculades a les dificultats per visitar els interns. Les limitacions inclouen: retards de fins a 80 minuts després d'arribar al CIE i haver sol·licitat la presència dels interns; dificultats a l'hora de demanar la presència d'un altre intern perquè faci de traductor; no deixar entrar voluntaris tot i que falti una hora perquè finalitzi l'horari de visites; interrompre durant les visites; deixar tancats els voluntaris a les sales un cop acabades les visites...

4.2.2. Dret a mantenir la seva integritat física, psíquica i moral

Ens referim als relats dels interns sobre els seus temors i preocupacions pel que fa a la seva integritat física. Les dades recollides en la taula 15 fan referència a allò que han manifestat els interns visitats pel que fa a maltractaments vinculats a actituds, comentaris, insults, crits o cops. Dades que tanmateix no hem pogut provar.

- **Tracte intimidador i/o maltractaments de paraula. Suposades agressions policials**

Hem registrat 28 persones visitades que expressaven haver sofert, per part de la policia, tracte intimidatori, degradant o algun tipus de maltractament verbal. Altres persones manifestaven haver sofert algun tipus de tracte racista per part de l'autoritat. Com a exemple d'aquest fet hi ha la queixa conjunta adreçada al Director

del CIE amb data de 30 de juny del 2017 i signada per 26 interns en què es feia referència al fet que se sentien maltractats.

Hem d'indicar que durant les protestes hi ha hagut una actitud dialogant de la Direcció del CIE amb la intermediació de la Creu Roja. Hi ha 10 persones que ens van alertar d'haver estat objecte d'alguna agressió física per part dels policies. Aquestes persones coincideixen gairebé en la seva totalitat amb l'intent de fugida que va tenir lloc durant el mes de setembre.

- **Agressions físiques i tracte intimidador entre interns**

Durant el 2017 les agressions i el tracte intimidador entre interns han tingut una presència destacada, segons ens han comentat ells mateixos, i hem comptabilitzat fins a 22 casos d'aquesta situació. Les baralles entre interns, possiblement aguditzades per la tensió acumulada del tancament, l'amuntegament en els moments d'ocupació màxima, el desconeixement de la situació jurídica o de la llengua, etc., van generar uns condicionants que van propiciar les baralles entre interns. Aquestes situacions han estat percebudes amb temor especialment pels interns que declaraven ser menors.

4.2.3. Dret a la tutela judicial i a un procés amb totes les garanties

- **Els interns no comprenen la seva situació jurídica**

Com hem assenyalat abans, la impossibilitat de comunicar-se impedeix que l'intern pugui conèixer la seva situació jurídica real i els drets que l'emparen en el procediment. Això fa que l'intern elabori la seva pròpia lògica i conjectures sobre l'internament i les expulsions.

El nombre de persones que hem visitat i que manifesten la falta de comprensió de la situació jurídica (84, un **23,86%**) és congruent. Un nombre elevat de les persones visitades havien estat internades a causa d'un expedient de devolució després de la seva entrada al país. A moltes d'aquestes persones els mancava comprensió de la seva situació jurídica, sobretot per desconeixement de la llengua: manca d'intèrprets, manca de fulletons informatius traduïts a la seva llengua, dificultat d'accedir al SOJ... Tot això minva la seva possibilitat de conèixer la seva situació jurídica, i els recursos de què disposen per fer-hi front.

A més, el fet que hi ha hagi doble designació de lletrats, un per al procediment d'internament i un altre per al procediment d'expulsió, provoca situacions de manca de coneixement complet per part del lletrat de les causes de l'altre procediment i de les circumstàncies concretes que hi concorren.

Cal destacar que, davant d'aquesta situació d'indefensió, els interns visitats desconeixen l'ús del sistema de queixes i peticions com un procediment de garanties dels seus drets. Molt pocs coneixen o tenen una lleugera noció de com sol·licitar una

entrevista o emplenar un formulari dirigit al director. Són pocs els que entenen que haurien de comunicar-ho a un advocat.

Això està en connexió amb el desconeixement inicial de qui és el seu advocat. Cal destacar finalment que són molt pocs els interns que s'animen a formular una queixa malgrat el suport brindat per Migra Studium.

- **Dificultat per accedir al Servei d'Orientació Jurídica (SOJ)**

Les dificultats detectades per accedir al SOJ estan vinculades, primer de tot, al desconeixement de l'existència d'aquest servei per part dels interns i al desconeixement de com fer la gestió de sol·licitud de la visita. Un altre element que genera confusió és la bústia on han de dipositar la sol·licitud. Si posen la seva sol·licitud a la bústia equivocada la seva demanda trigarà més temps a ser registrada i endarrerirà la programació de la seva visita.

Altres interns ens manifesten el seu temor i desconfiança, ja que creuen que el SOJ forma part de la Policia. Una de les tasques habituals de l'equip de visites de Migra Studium és informar sobre el SOJ, que no és policial sinó independent, i els hi derivem perquè siguin atesos, facilitant als interns formular les seves sol·licituds de visites. Durant el 2017 hem realitzat un total de 49 derivacions.

4.2.4. Dret a la salut

Les deficiències del servei mèdic van ser objecte de queixa per almenys 33 de les persones visitades. Les queixes feien referència a aspectes generals, com pot ser el tracte dispensat, o a qüestions específiques, com la suspensió d'un tractament mèdic o la manca de personal especialitzat.

Com ja vam constatar en l'Informe del 2016, el servei sanitari ha continuat a càrrec d'una mútua sanitària privada. El Reglament recull que els CIEs comptaran amb un servei d'assistència mèdica i farmacològica per a l'atenció "permanent i d'urgència" de les persones internades, qüestió sobre la qual també s'han manifestat els Jutjats de Control²².

D'altra banda, insistim a destacar l'incompliment del Reglament (article 7.4) perquè el servei no és permanent i no existeix una dependència exclusivament destinada a persones malaltes a manera d'infermeria on, sense requerir atenció hospitalària, sigui aconsellable la seva separació de la resta dels interns.

Hem d'insistir en l'aplicació de l'art. 37 del Reglament, que recull la possibilitat que el director del CIE adopti el cessament de l'internament "quan existeixin raons

²² Acte del Jutjat d'Instrucció núm. 6 en funcions de control jurisdiccional del CIE de Madrid (23/12/2009).

mèdiques, degudament fundades i justificades pel facultatiu del centre, que es considerin necessàries per a la salut de l'intern".²³

A més, també haurien de lliurar-se els comunicats de lesions i/o d'assistència mèdica rebuda tant al CIE com als centres sanitaris externs al CIE.

Tal com ja dèiem en l'Informe del 2016, no s'està proporcionant a cada persona interna una còpia del seu historial mèdic.

- **Persones amb problemes de salut mental i malalties cròniques**

Durant el 2017 vam seguir trobant al CIE persones amb malalties ja diagnosticades abans d'entrar-hi –sobretot persones amb trastorns psíquics–. Aquestes persones comparteixen habitació amb la resta dels interns sense rebre atenció mèdica especialitzada i arriben fins i tot a ser expulsades²⁴. Hem de destacar el cas dels interns amb malalties psíquiques, tots ells diagnosticats i amb tractament, i molt especialment el cas d'un d'ells que durant tot el seu internament va estar en aïllament, fins que va ser expulsat sense tenir en compte la seva malaltia i la dificultat per continuar amb el tractament al seu país d'origen²⁵.

En algunes ocasions, la situació dels malalts psíquics origina greus distorsions en la convivència amb la resta d'interns, amb la policia i amb la resta del personal del CIE. En molts d'aquests casos trobem que ni en la sol·licitud policial de l'internament ni en l'autorització judicial posterior es té prou en compte l'estat de salut d'aquestes persones. També es constaten greus deficiències en l'atenció mèdica d'aquestes persones dins el CIE. A això s'hi suma que en cap dels casos vam tenir constància que la Direcció posés en coneixement del Jutjat de Control quin era l'estat de salut d'aquests interns, i en alguns casos ni tan sols van ser derivats als serveis hospitalaris per rebre una atenció mèdica especialitzada.

Considerem que caldria establir un servei d'assistència psicològica per a persones que, sense requerir tractament psiquiàtric per malaltia greu, manifestin un alt grau de sofriment emocional per diversos motius, com pot ser l'experiència traumàtica del seu recorregut migratori, la falta de comunicació amb la seva família, l'estrès per la possibilitat d'expulsió, etc. L'atenció psiquiàtrica és igualment necessària.

- **Atenció mèdica deficient**

En estreta relació amb l'apartat anterior, la situació dels malalts crònics i psíquics posa en evidència les deficiències en l'atenció mèdica per a les persones que necessiten rebre una atenció especialitzada, ja que els serveis sanitaris existents es

²³ Art. 37.f del RD 162/2014.

²⁴ Memòria 2014 del Defensor del Poble: recomanació perquè en les 48 h anteriors a la sortida del CIE es realitzi un reconeixement mèdic amb la finalitat de confirmar que no existeix inconvenient des del punt de vista mèdic per a la repatriació per via aèria o marítima, pàg. 529.

²⁵ Vegeu pàg. 23 d'aquest mateix informe.

limiten a prestar una atenció bàsica, amb l'absència de mecanismes que permetin detectar l'existència de malalties contagioses entre els interns i de mesures que no suposin l'aïllament dels interns en condicions que atemptin contra la seva integritat i dignitat.

Un exemple de la inexistència de mesures de prevenció de malalties contagioses es va donar al mes de març en detectar-se un brot de tuberculosi quan un intern del CIE, que estava pendent de ser expulsat d'Espanya, va emmalaltir i va haver de ser traslladat a l'hospital, on se li va diagnosticar la malaltia. És llavors que el director del CIE va activar el protocol establert i va comunicar aquesta situació a les autoritats sanitàries, als dos jutges que s'encarreguen del control del centre, al fiscal d'Estrangeria i als jutjats que havien ordenat l'internament dels estrangers en aquest recinte de la Zona Franca. Personal de l'Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB) va acudir al centre el 13 de març i va fer un cribratge: dels 179 interns, un presentava la malaltia i 125 van donar positiu en la prova de tuberculina, el que provava que, sense estar malalts, en algú moment havien tingut contacte amb la infecció tuberculosa. El malalt i els infectats van ser aïllats i se'ls va donar tractament.

4.2.5. Dret a l'assistència social

- **Insuficiència de roba, calçat i productes d'higiene personal**

Alguns dels interns visitats comenten la insuficiència de roba, calçat i productes d'higiene personal. És un punt que es manté sense resoldre.

Els interns ens comenten que en el moment de l'ingrés se'ls dóna una bossa amb roba que inclou un xandall o pantalons, una samarreta, una muda i calçat. Tot això si la persona no en té. En tot cas, aquesta roba és clarament insuficient per a persones que poden estar internades fins a 60 dies. També hi ha queixes relatives al fet que la roba que se'ls lliura no és de la seva talla.

Tanmateix, sí que hem estat coneixedors de la tasca i els esforços per oferir un bon servei d'atenció social bàsica, i especialment a l'hora d'atendre les persones en situació de més vulnerabilitat. La majoria dels interns visitats es troben satisfets amb l'atenció rebuda.

4.2.6. Dret a la informació

- **Dret a la informació a la sortida del CIE**

Aquest dret d'informació a la sortida ha estat establert per diversos Jutjats de Control i exigeix que les persones siguin informades amb prou antelació del moment en què es produirà l'expulsió, a fi que tinguin coneixement de la data i de la seva destinació (amb dia i hora d'arribada) i ho puguin comunicar als seus advocats i/o familiars.

Fruit de les visites, hem constatat que les expulsions són executades massa sovint sense notificar ni l'hora ni l'itinerari amb prou antelació perquè els interns puguin preparar-se i avisar els seus advocats o els seus familiars i amics, ja sigui aquí o als seus països d'origen. Així ho han considerat també diverses resolucions del Consell d'Europa i de les Nacions Unides, que han determinat que el preavis amb antelació suficient és una obligació mínima de les autoritats en el procediment d'expulsió.

Amb aquests antecedents Migra Studium presentà al mes de juny una queixa exposant aquests fets i sol·licitant el jutjat que prengués una decisió relativa al temps mínim de preavis per als interns.

Per fonamentar la queixa vam reflectir el cas d'un intern de nacionalitat marroquina que va contactar amb la Fundació i va ser visitat diverses vegades. Per tant, els voluntaris de la Fundació van poder reconstruir i acompanyar el recorregut d'aquesta persona fins a arribar al CIE i durant els dies que va estar internat. Estava privat de llibertat al CIE arran de l'execució d'una pena del Codi Penal, que s'havia substituït per l'expulsió de territori. Durant el seu internament, va sol·licitar protecció internacional. Malgrat els dos informes favorables de l'ACNUR a l'admissió a tràmit de la seva sol·licitud, l'Oficina d'Asil i Refugi de Madrid va denegar l'admissió a tràmit. Quan s'havia demanat el reexamen de la sol·licitud i estava pendent la notificació de la segona inadmissió a tràmit de l'asil, el jutjat penal d'executòries, aliè a aquesta circumstància relativa a la protecció internacional, va autoritzar l'expulsió que havia estat demanada per la Direcció General de la Policia, tot i que aquesta Direcció sí que coneixia aquest extrem relatiu al dret d'asil. Finalment, l'intern va ser expulsat al Marroc; agents encarregats de la seva custòdia al CIE li van notificar verbalment l'execució de la seva expulsió forçosa uns minuts abans que es produís, amb menys d'una hora d'antelació. Va haver de preparar les seves poques pertinences i ficar-les en una bossa d'escombraries de plàstic negre *ipso facto*. Va ser traslladat per terra a Algesires i expulsat del territori i traslladat al Marroc en vaixell.

La situació descrita era únicament mostra d'una manera d'executar les expulsions de forma generalitzada a la població internada. El cas descrit a la queixa era especial per les circumstàncies relatives a la sol·licitud de protecció internacional de l'intern. Però aquestes circumstàncies mostraven que la manera com va ser notificada i executada la seva expulsió no era excepcional i la pràctica de les expulsions des del CIE de Zona Franca repetia malauradament aquest patró: inexistència de notificació de les expulsions amb prou temps per preparar la sortida.²⁶

²⁶ La Guia de monitoratge de centres de privació de llibertat de migrants, publicada per l'ACNUR el 2014, a la seva Secció 4.1.8, sobre procediments d'expulsió, deportació i repatriació, diu: "Las prácticas de expulsión y deportación pueden dar como resultado graves violaciones a los derechos humanos e incluso en algunos casos la muerte del deportado, si no se cumple con las salvaguardas adecuadas para garantizar que las autoridades proceden con seguridad y dignidad. Sobre todo durante los procedimientos de deportación, los detenidos son muy vulnerables y están expuestos al riesgo de maltrato y tortura. Monitorear las prácticas de expulsión y deportación puede servir como una importante salvaguarda contra el maltrato y la devolución. Es crucial que el uso de la fuerza y los medios de contención estén claramente enmarcados y monitoreados. También es imperativo que los procedimientos estén administrados con respeto, sensibilidad y humanidad y se lleven a cabo con seguridad y dignidad. Los detenidos por razones migratorias deben ser informados adecuadamente de la deportación o expulsión y tener una oportunidad razonable de prepararse".

És una bona notícia que l'òrgan judicial hagi admès la sol·licitud i que la Fiscalia hagi informat també favorablement sobre els arguments de Migra Studium.

La resolució del jutge d'instrucció núm. 1 de Barcelona, de 27 de juliol, notificada a les parts el 9 d'agost, estableix, doncs, l'obligació de la Direcció del CIE de comunicar l'expulsió amb una antelació mínima de 24 hores²⁷. En tot cas, quan la Direcció del CIE incompleixi el termini de preavis, haurà d'informar i justificar individualitzadament aquest incompliment al Jutjat de Control del CIE. Aquesta mesura intenta evitar l'ús arbitrari de l'excepció de preavis en què pot incórrer el CIE. La resolució és vigent des del dia 4 de setembre del 2017.

La Resolució A/RES/43/173, aprovada el 9 de desembre de 1988 per l'Assemblea General de l'Organització de les Nacions Unides en la seva 76a sessió plenària, estableix els Principis per a la protecció de totes les persones sotmeses a qualsevol tipus de detenció o reclusió. El seu principi núm. 16 estableix que "Al més aviat possible després de la detenció i després de cada trasllat des d'un lloc de detenció, privació de llibertat o empresonament, se li permetrà a la persona detinguda o empresonada notificar o exigir a l'autoritat competent que notifiqui als membres de la seva família o altres persones apropiades de la seva elecció la seva detenció, internament o empresonament o el trasllat i el lloc en què es trobi detinguda".

El Comitè Europeu per a la Prevenció de la Tortura i les Penes i els Tractes Inhumans o Degradants (CPT), del Consell d'Europa, al seu Informe CPT/Inf(2003)35-part, sobre expulsió de nacionals estrangers per aire, publicat el 2003, al seu epígraf 41 diu: "Les operacions que impliquen l'expulsió dels immigrants detinguts han d'anar precedides de mesures per ajudar les persones afectades a organitzar el seu retorn, en particular en la família, el treball i els fronts psicològics. És essencial que els immigrants detinguts siguin informats amb suficient antelació de la seva possible expulsió, perquè puguin començar a preparar-se d'acord amb la seva situació psicològica i puguin informar-ne les persones que ells desitgen i recuperar les seves pertinences personals. El CPT ha observat que una amenaça constant de ser expulsats per la força que pesa sobre els detinguts que no han rebut informació prèvia sobre la data de la seva expulsió pot donar lloc a una condició d'ansietat que arriba a un punt crític durant la deportació i sovint pot convertir-se en un estat d'agitació violenta. En aquest sentit, el CPT ha observat que, en alguns dels països visitats, hi havia un servei d'atenció psicosocial associat a les unitats responsables d'operacions d'expulsió, atès per psicòlegs i treballadors socials que van ser responsables, en particular, de la preparació dels immigrants detinguts per a la seva expulsió (a través del diàleg en curs, els contactes amb la família al país de destinació, etc.). No cal dir que el CPT dona la benvinguda a aquestes iniciatives i convida els Estats que encara no ho hagin fet que estableixin aquests serveis".

Les Vint directrius sobre retorn forçat, del Consell d'Europa, publicades el 2005, estableixen al seu capítol 5è: "Pauta 15. [...] 2. En particular, quan el retornat està retingut a l'espera de la seva expulsió, ha de ser possible que se'l proveeixi d'informació per endavant sobre els tràmits d'expulsió i de la informació proporcionada a les autoritats de l'estat de retorn. La persona ha de tenir l'oportunitat de preparar el seu retorn, en particular, mitjançant els contactes necessaris tant al país d'acollida com ara a l'estat de retorn, i, si cal, per recuperar les seves pertinences personals, que facilitaran la dignitat del seu retorn".

²⁷ La mateixa resolució incorpora unes excepcions a aquesta obligació, com ara les raons de seguretat, prevenció de la violència i alteració de la convivència.

5. Protestes desesperades de persones desesperades

Amb tota la situació que hem anat descrivint en aquest informe no es fa estrany que el CIE sigui un lloc on la privació de llibertat acabi derivant en desesperació, i aquesta desesperació en malestar i protestes.²⁸ El 2017 hem estat coneixedors de 4 protestes: al gener, al maig, al juliol i al desembre; així com de la redacció d'una queixa conjunta de diversos interns dirigida al Director del CIE el 30 de juny, i d'un intent de fugida el 21 de setembre.

Gener

El 14 de gener som informats per un familiar d'un intern de l'inici d'una vaga de fam per demanar la llibertat i evitar l'expulsió. La protesta va finalitzar dos dies després, el 16 de gener.

Maig

Al mes de maig, més concretament, els dies del 13 al 15, un grup d'algerians (13 persones) varen iniciar un dejuni que va durar 3 dies, tot demanant la seva posada en llibertat.

Juny

Al juny 26 interns van redactar una queixa conjunta adreçada al Director del CIE que feia referència a la deficient atenció mèdica i al sentiment de maltractament per part de la policia.

Juliol

Al juliol, 50 persones, majoritàriament d'origen subsaharià, inicien la protesta més llarga (va durar del 9 al 13 de juliol). Davant el desconcert sobre el seu destí, la por de ser expulsats i l'ús del CIE com a "alberg temporal"²⁹ (aspecte que suma més confusió), els interns demanen ser posats en llibertat. Testimonis d'interns que havien secundat la protesta van manifestar que el motiu era que, mentre que interns ingressats amb posterioritat a ells (molts de la Costa d'Ivori) eren posats en llibertat, ells, que portaven més temps al CIE, no eren alliberats. El motiu és, doncs, protestar per l'aparent arbitrariedad dels alliberaments. La lògica dels interns és: qui arriba abans, se'n va abans (o lliure o expulsat). Com que ningú els explica que això no va així, fan les seves conjeitures i creuen que són discriminats per raó d'origen i nacionalitat. En sentir-se víctimes d'una discriminació, protesten.

Alguns intents van informar els voluntaris que el 12 de juliol 3 interns van ser traslladats a l'hospital durant la nit possiblement com a conseqüència dels efectes de la falta d'ingesta d'aliments i van tornar al CIE el dia següent. Aquella mateixa nit els

²⁸ "Para evitar el uso de un lenguaje penitenciario, se podría hablar de incidentes en vez de motines, y huidas en vez de fugas. Pero dicho lenguaje no respondería a la raíz más profunda de los sucesos y sus causas. Don Ramiro García de Dios, titular del juzgado de instrucción número 6, con función de control del CIE de Madrid-Aluche, acuñó la expresión más ajustada". *Informe CIE 2016. 25,66 Media de repatriaciones forzadas.*(SJM) Pàg. 54.

²⁹ Vegeu l'*Informe CIE 2016. Centre d'Internament d'Estrangers CIE Zona Franca*. Migra Studium. Pàg. 11-12.

interns en vaga van passar al menjador a sopar després de la mediació de la Creu Roja. L'endemà alguns interns van intentar reprendre la vaga amb un seguiment bastant irregular.

Setembre

El 21 de setembre vam tenir coneixement d'un intent de fugida. Vinculat a aquest fet hi ha 10 persones que alerten d'haver estat objecte d'alguna agressió física per part dels policies, que van emprar l'ús de la força per evitar la fugida.

Desembre

L'11 de desembre 40 algerians van emprendre una protesta que va començar amb la negativa a menjar, beure i pujar a les cel·les. Les raons eren de nou voler acabar amb la incertesa de si serien alliberats o expulsats, i amb la desesperació d'un internament angoixant. Demanaven en concret que el jutge que els va internar (d'Alacant) es pronunciés i els deixés en llibertat. La protesta va finalitzar el 13 de desembre.

Una coincidència interessant

Resulta interessant contrastar les dates en les quals s'han produït les protestes al CIE de Zona Franca amb les dades d'arribades de persones a la frontera sud espanyola, per via marítima i terrestre, durant el 2017:

Font: Elaboració pròpia SJM a partir de dades publicades per l'ACNUR al seu portal operatiu sobre la situació a la Mediterrània-Espanya.³⁰

Els moments de més arribades per la frontera sud coincideixen amb els moments de més ocupació de places al CIE, com hem comprovat en desenvolupar les dades d'ingrés al CIE, a les taules 5 i 7 d'aquest informe.

Són aquestes circumstàncies d'alta ocupació i alta densitat de població al CIE els factors que faciliten sens dubte el clima propici per a les protestes d'interns. Protestes totes elles més fruit de la desesperació que no pas de cap estratègia instrumental. Des de Migra Studium, però, les hem vist també com una crida clara a la seva dignitat i a la seva llibertat.

³⁰ Accessible online a <http://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5226>).

Conclusions

1.- Les persones visitades el 2017 eren de 31 nacionalitats diferents, almenys, segons la nacionalitat declarada. Destaquen les persones nacionals d'Algèria, del Marroc i de Guinea Conakry.

2.- Segons l'edat, es tracta de persones joves majoritàriament d'entre 18 i 30 anys (44,71%).

3.- És preocupant el significatiu nombre de persones que es declaren menors d'edat, que va suposar el 21,15% de les persones visitades. Entre els 44 identificats com a menors, 32 declaraven ser d'Algèria, 8 de Guinea, 2 del Camerun, 1 de la Costa d'Ivori i 1 del Marroc.

4.- Observem un augment de l'internament de persones nouvingudes al CIE de Zona Franca arribades en pastera a Espanya a les quals se'ls aplica un procediment de devolució.

5.- Es continuen produint identificacions indiscriminades i detencions per perfil ètnic a la via pública que tenen com a conseqüència l'internament de la persona al CIE. Han representat fins a un 20,67% de les persones visitades si hi sumem el requeriment de documentació al transport públic.

6.- Hi ha 147 casos en els quals l'equip de Migra Studium no ha tingut coneixement de la causa per la qual es va posar fi a l'internament de les persones visitades.

7.- Es continua sol·licitant l'internament de persones que inicialment no poden ser internades, com són individus d'especial protecció o membres de col·lectius vulnerables, com és el cas de persones malaltes o possibles menors d'edat, entre d'altres.

8.- L'absència d'intèrprets al CIE impossibilita una comunicació efectiva (fer-se entendre i ser comprès) i sotmet l'intern a la desinformació, de manera que es fa inaccessible l'exercici de la resta de drets amb efectivitat.

9.- El servei d'atenció mèdica és insuficient o inadequat per a casos en què es necessita una atenció especialitzada i no està garantit les 24 hores del dia amb

personal suficient dins del CIE. A més, segueix sense existir una infermeria, l'examen mèdic inicial és molt superficial i no es proporciona atenció psiquiàtrica.

10.- La inactivitat per falta d'espais adequats per a l'oci i la manca de qualsevol tipus d'activitat contribueixen a augmentar l'estrès i l'angoixa produïts per l'internament i la possibilitat d'una deportació.

11.- Hi ha un augment del nombre de protestes, que revelen un clima de tensió dins del CIE que podem atribuir a la situació d'incertesa, desorientació i a unes condicions materials precàries de la privació de llibertat.

L'internament s'ha convertit en una pràctica que criminalitza i priva de llibertat moltes persones migrants de forma gratuïta, sense que sovint es porti finalment a terme l'expulsió. Això provoca una vulneració flagrant del dret a la llibertat i força les persones migrants a suportar una situació per la qual no haurien de passar.

